EUROPA EN EL CONTEXT GLOBAL

Relacions transatlàntiques i pròximes eleccions a la UE i els Estats Units

Spencer P. Boyer, Lucie Menna-Guettaa

Cimera UE-EUA

Indicador del moment transatlàntic

Tant els Estats Units com Europa es troben en un moment polític i cultural crucial que determinarà el curs de les relacions transatlàntiques en els propers anys. Les poblacions europees estan dividides i els seus sentiments sobre el futur d'Europa i la seva relació amb els EUA són impredictibles. En certa manera, sembla que el caos és el tema dominant; els votants volen un canvi, però la forma que ha de prendre aquest canvi varia moltíssim. Els EUA, d'altra banda, estan potser més dividits que en cap altre moment des de la Guerra del Vietnam i l'era del Watergate, i les línies dels partits polítics continuen endurint-se. El que està en joc per a l'associació UE-EUA —i una cooperació transatlàntica més àmplia— no podria ser més important en un moment en què els greus reptes transatlàntics necessiten desesperadament solucions transatlàntiques.

Aquest mes de maig, la Unió Europea ha celebrat eleccions parlamentàries en les quals han

participat candidats i partits amb opinions clarament diferents sobre el futur de la UE i les relacions transatlàntiques en general. Per un costat, hi ha una visió introspectiva que inclou una Brussel·les més dèbil i busca identitats nacionals més fortes; per l'altre, hi ha una visió que demana "més Europa" en un moment en què molts europeus són euroescèptics, tenen una profunda desconfiança en el lideratge nord-americà al món i un resultat incert del Brexit amenaça el continent. En molts sentits, la tria dels votants a les eleccions a la UE és un indicador dels sentiments a tot Europa sobre temes com ara la immigració, el comerç, les relacions amb Rússia i el paper de la UE en assumptes nacionals.

A l'altra banda de l'Atlàntic, els EUA es troben en un moment de crisi. El president Donald Trump —que nota la pressió de les investigacions de la Cambra de Representats que deriven de les troballes de l'informe del fiscal especial Robert Mueller— continua fent un ús intens del lema del nacionalisme "America first", que etiqueta els aliats propers i llunyans com a competidors. La UE, a la qual Trump es va referir com a "enemiga" l'any passat, no se n'ha salvat. Ell segueix pregonant els beneficis de l'acció unilateral i els aranzels i qüestionant la importància de la solidaritat transatlàntica. Les pròximes eleccions presidencials del 2020 estan fent augmentar la tensió entre els que creuen en la visió de Trump per als EUA i els que creuen que les nostres aliances i les institucions democràtiques estan sent atacades per la Casa Blanca.

La manera com evolucionin aquestes filosofies oposades a Europa i als Estats Units a curt i a mitjà termini serà un baròmetre de les oportunitats i els reptes transatlàntics en els propers dos anys. Un camí fomentarà el nacionalisme ètnic, debilitarà la capacitat de la UE, reduirà el suport a les institucions euroatlàntiques i continuarà el nostre moviment cap a una desvinculació transatlàntica. L'altre buscarà oportunitats perquè Brussel·les respongui millor a les necessitats nacionals, reforçarà els llaços transatlàntics que han alimentat l'ordre internacional liberal durant 70 anys, i promourà la inclusió, la tolerància i el respecte per la diversitat. La direcció que prendrà cada un és un misteri que s'anirà revelant, amb molts finals dolents possibles.

Populisme, nacionalisme i les eleccions al Parlament Europeu

El populisme europeu de dretes i el nacionalisme ètnic amenacen els esforços que, des de temps immemorials, la UE s'ha esmerçat a fer per aconseguir una integració més estreta i, per tant, plantegen un repte per al futur d'una cooperació transatlàntica coherent. Una Europa dividida i menys cohesionada és una Europa més dèbil i amb menys capacitat per associar-se amb els Estats Units en els reptes globals, des de Síria fins a l'Iran, passant per Corea del Nord, el canvi climàtic i el terrorisme internacional. Les eleccions parlamentàries de la UE, que van tenir lloc del 23 al 26 de maig, apunten quines són les prioritats dels 28 països de la UE en relació amb aquestes consideracions i la direcció que prendrà Europa de cara als pròxims mesos i anys.

Els partits polítics europeus que adopten sentiments antiimigració i anti-UE, que busquen reduir la força de Brussel·les a favor d'identitats estatals més fortes, estan creixent. Des de

les darreres eleccions al Parlament Europeu de fa cinc anys, els moviments nacionalistes han guanyat popularitat als estats de tot el continent. La força que van demostrar Reagrupament Nacional (abans conegut com a *Front Nacional*) i Alternativa per a Alemanya a les eleccions nacionals van sorprendre a molts. L'increment del suport dels votants no convencionals ha donat lloc a un repartiment del poder d'extrema dreta a Àustria i que a Itàlia la Lliga nacionalista creï una coalició populista. Espanya, la qual molts creien que no era un terreny propici per a aquest tipus de política, va escollir nombrosos polítics d'extrema dreta al parlament per primera vegada des que es va restaurar la democràcia fa gairebé 45 anys. Els partits nacionals han pujat dos dígits en les últimes eleccions nacionals a països com ara Suècia, Estònia, els Països Baixos, Grècia o la República Txeca.

L'impacte d'aquesta onada es pot sentir a escala de la UE, i alguns d'aquests partits intenten organitzar-se en una agrupació de poder paneuropeu. Les prediccions per a les pròximes eleccions mostraven que el Partit Popular Europeu (PPE) i el Partit Socialista Europeu (S&D) —els dos principals partits europeus de centredreta i centreesquerra, respectivament— tenen poques possibilitats de formar una majoria automàtica. Els darrers sondejos assignaven 169 escons al PPE i 149 escons per a l'S&D, dels 751 escons disponibles. Ara bé, aquests dos partits, associats amb la liberal Aliança dels Demòcrates i Liberals per Europa (ALDE) i La República En Marxa del president francès Emmanuel Macron (LREM), haurien de ser capaços d'obtenir la majoria dels escons.

Els partits populistes de dreta i d'esquerra estan preparats per aprofitar un nombre significatiu d'escons, malgrat que encara no els permeten arrabassar el control dels grups majoritaris. L'Aliança Europea de Pobles i Nacions de Matteo Salvini (ex-ENF), per exemple, semblava particularment ben situada amb una previsió de 71 escons. D'aquesta manera, és poc probable que els nacionalistes tinguin l'última paraula en la composició del nou executiu de la UE, però la seva presència i la seva influència seran, sens dubte, més fortes.

> Una Europa dividida i menys cohesionada és una Europa més dèbil i amb menys capacitat per associar-se amb els Estats Units en els reptes globals, des de Síria fins a l'Iran, passant per Corea del Nord, el canvi climàtic i el terrorisme internacional.

L'extrema dreta esperava que les eleccions fossin un referèndum sobre el fracàs de Brussel·les per abordar la migració, i els partits progressistes les veien com un referèndum sobre el futur de la UE, però cap dels dos punts de vista està clar del tot. I encara que les eleccions són, sens dubte, un reflex de les prioritats i les estratègies dels partits polítics, actualment els votants europeus estan més desorganitzats pel que fa a opinions i no necessàriament prenen decisions basant-se en una filosofia populista nacionalista en oposició a una filosofia europeista compromesa.

Els europeus volen un canvi, sí, però això es manifesta de moltes maneres, depenent del

país. Així com Polònia és similar als Estats Units pel que fa a votants profundament polaritzats que tenen unes opinions fermes sobre el lideratge i l'oposició, els ciutadans de molts altres països són incapaços de prendre una decisió sobre a qui donaran el seu suport. Volen una nova direcció, però no tenen clar com ha de ser aquesta direcció alternativa. A Itàlia governa una coalició de dos partits populistes diferents amb bases i motius diferents pels quals es van constituir. A les eleccions provincials del març, els holandesos van donar suport a un partit de dretes contrari a la migració. A principis d'any, els votants eslovacs van derrotar el populisme a les eleccions presidencials a favor d'un candidat jove i liberal.

Sembla que el que més valoren els votants són els agents de canvi, vinguin d'on vinguin. Les enquestes prèvies a les eleccions mostraven que el 70 % dels europeus que estaven segurs de la seva participació encara no havien decidit a qui votarien [7]. Les eleccions tampoc són sobre un sol tema. Molts votants estan més preocupats per l'emigració que per la immigració. Els votants compromesos que donen suport tant als partits proeuropeus com als anti-europeus assenyalen que l'amenaça més gran per a Europa són moltes qüestions diverses, entre d'altres, la migració, Rússia, els radicals islàmics, el nacionalisme i l'economia.

Trump, "America first" i el nacionalisme ètnic

A l'altra banda de l'Atlàntic també hi ha una sèrie de preocupacions, però se centren més aviat en la manera com el president nord-americà —que domina les notícies nacionals i internacionals i aviva el tribalisme— els impacta, així com en els punts de vista més durs de Trump i els dos partits principals. Mentre que la taxa d'aprovació de Trump entre els republicans ronda el 90%, es troba a prop d'una xifra d'un sol dígit entre els demòcrates.Els republicans veuen àmpliament els EUA com una víctima, de la qual altres nacions s'aprofiten. Els demòcrates no estan en absolut d'acord amb aquesta visió del món.De fet, durant la major part dels dos primers anys de la presidència de Trump, hi ha hagut discursos contradictoris sobre les relacions transatlàntiques: un que diu que les coses no van tan malament, perquè podrien anar pitjor i perquè tot segueix funcionant en l'àmbit laboral; i l'altre que considera que estem en un mode de total desconnexió d'Europa i del món.

El punt de vista més positiu va començar amb un pessimisme significatiu sobre la manera com encaixaria una agenda transatlàntica en una presidència que menysprea les institucions euroatlàntiques. Aquesta perspectiva es basava en la idea que els professionals de carrera a dins de tot el Govern estatunidenc evitarien que la relació es desviés massa del seu rumb. L'equip de Trump el va pressionar perquè alleugerís els atacs gratuïts contra els líders europeus, com a la cancellera alemanya Angela Merkel, i perquè finalment donés suport a l'article 5 de l'OTAN. Els partidaris d'aquest punt de vista positiu també assenyalen que Europa ha incrementat la despesa en defensa per la insistència de Trump. Tot i que aquesta empenta positiva va començar abans que Trump fos investit, es podria argumentar que l'obsessió de Trump perquè els seus aliats destinin el 2% del PIB a defensa ha ajudat a reforçar-la.

El problema amb el model de “les coses no van tan malament” és que ignora la visió del món del president i com hi encaixen les relacions transatlàntiques. Per les paraules i pels fets, sabem que Trump veu el món com un terreny de joc transaccional de suma zero. En aquesta visió del món no hi ha escenaris possibles en què tothom hi surti guanyant. Hi ha sempre guanyadors i perdedors, fins i tot en les interaccions amb els nostres aliats més propers. Aquesta visió del món, combinada amb un atractiu ètnic de base nacionalista per als votants blancs de classe obrera que se senten abandonats en un món globalitzat, dinàmic i diversificat, ha creat un moment tribal profundament dividit en la història dels EUA que molts pensaven que havia quedat enrere. Mentre que alguns consideren que és irònic, just després de l’elecció i la reelecció del primer president afroamericà, també es podria veure aquest període com una reacció en contra d’un món que canvia massa de pressa, i que s’atia fàcilment amb una personalitat com la de Trump.

> Trump és el primer president americà d’època moderna que qüestiona el valor de l’ordre internacional liberal, que es va crear amb el lideratge dels EUA.

La seva visió del món està portant els EUA i Europa pel camí de la retirada estratègica. I, és clar, en aquesta espiral descendent no tot és culpa dels EUA. Europa està intentant resoldre els seus propis reptes, entre d’altres, el col·lapse del centre polític a tota la UE, el Brexit i la democràcia il·liberal. La combinació dels reptes interns d’Europa i la postura del president Trump cap als presumptes enemics interns i externs —incloent-hi els principals mitjans de comunicació, les elits liberals, els demòcrates de la Cambra dels Representants del EUA i un suposat “estat profund” entre els funcionaris públics dedicats a l’aplicació de la llei i la Comunitat d’Intel·ligència— crea una dinàmica perillosa.

Trump és el primer president americà d’època moderna que qüestiona el valor de l’ordre internacional liberal, que es va crear amb el lideratge dels EUA. La seva Estratègia de Seguretat Nacional del 2017 recull bona part d’aquest canvi en el pensament nord-americà sobre la relació transatlàntica. L’estratègia posa èmfasi en la competència, amb una visió antiquada de la sobirania nacional. Tres dels principals funcionaris que estabilitzaven la relació entre els EUA i Europa (el conseller de Seguretat Nacional H. R. McMaster, el secretari de Defensa James Mattis i el secretari d’Estat adjunt per a assumptes d’Europa i d’Euràsia, Wess Mitchell) ja no són a l’Administració. És possible que altres els segueixin.

Certament hi ha diferències en les polítiques que es deriven de la mentalitat nacionalista i de l’“America first“ de Trump. Els EUA i Europa han divergit en temes com Síria, l’Iran, la Xina i el canvi climàtic, entre d’altres. Aquest canvi de postura i de filosofia, tanmateix, no s’ha de veure simplement com un altre conjunt comú de desacords que es fan ressò dels desacords del passat. No és un moment com el de Vietnam, la Segona Guerra d’Irak o les revelacions de vigilància d’Edward Snowden. Es tracta d’un trencament més profund. Líders com la cancellera Angela Merkel així ho han reconegut en afirmar que els europeus ara han de portar les regnes del seu destí, perquè no poden confiar en els EUA.

Quin és el pas següent

Fins i tot si la composició del Parlament Europeu acaba no sent radicalment diferent després de les eleccions, podrien tenir igualment un impacte important. En primer lloc, els resultats podrien tenir un impacte psicològic a Europa, i donar una instantània de cap on es dirigeixen les coses, per bé o per mal. En segon lloc, les eleccions parlamentàries també podrien tenir un impacte a les eleccions nacionals i, en efecte, afectaran a qui surti elegit per als llocs de lideratge a la UE, entre d'altres, el president de la Comissió Europea. I en tercer lloc, la perspectiva d'una extrema dreta unificada al Parlament podria causar estralls per als partits tradicionals. Tot i que encara hi ha prou diferències com per parlar d'unitat, el fet que alguns actors de la dreta alternativa dels EUA fossin tan actius en el seu intent per determinar les eleccions de la UE a favor de l'extrema dreta mostra una convergència transatlàntica preocupant. Al final, aquests factors influiran en l'actitud dels europeus envers els EUA en els propers dos anys.

Pel que fa als Estats Units, les eleccions presidencials del 2020 configuraran nombroses opcions polítiques al país que afectaran Europa de manera profunda. El que potser és més important, però, és la manera com impactarà en l'opinió pública d'Europa sobre els EUA. El 2016, ben pocs es van prendre el president Trump seriosament o van creure que tiraria endavant moltes de les seves propostes polítiques, en temes com la construcció del mur a la frontera sud dels EUA, la prohibició de viatjar des de certs països de majoria musulmana o la retirada de l'Acord de París sobre el canvi climàtic. Ara que ha intentat complir, si no totes, la majoria de les seves promeses electorals, no hi pot haver sorpreses fingides. La reelecció de Trump enviaria un poderós senyal que el canvi ideològic és a llarg termini. Les enquestes de Pew mostren que 8 de cada 10 europeus no confien en la seva gestió dels assumptes internacionals. Un segon mandat de Trump podria portar la relació cap a un lloc irrecuperable.

Spencer P. Boyer
Spencer P. Boyer és director de l'oficina de Washington del *Brennan Center for Justice* de la Facultat de Dret de la Universitat de Nova York. També és membre sènior del *Penn Biden Center for Diplomacy & Global Engagement* a la Universitat de Pensilvània i professor adjunt a la Universitat de Georgetown. Durant l'administració Obama, va exercir de National Intelligence Officer per Europa al *National Intelligence Council* i va ser *Deputy Assistant Secretary of State* pels Afers Europeus i Euroasiàtics.

Lucie Menna-Guettaa
Lucie Menna-Guettaa és estudiant al Sciences Po d'Estrasburg (França) i acaba de completar un intercanvi d'un any a la Universitat de Georgetown, on s'ha centrat en l'estudi de les relacions transatlàntiques. Actualment segueix la seva recerca en afers europeus a través d'un programa dual de màster a les universitat de Sciences Po de París i a la London School of Economics.